

Cent anys de Fabra

Enguany s'acompleix el centenari de la publicació de la primera gramàtica de Pompeu Fabra, intitulada *Ensayo de gramática de catalán moderno* (1891). Tot i que ha aparegut algun article per aquest motiu (de Joan Solà, per exemple), en general l'esdeveniment ha tingut poc ressò. Crec que, abans no acabi l'any i sigui massa tard, el fet mereix algun altre comentari.

1. A favor de la llengua parlada

Quan Fabra va publicar l'*Ensayo de gramática* era un jove vinculat al grup de la revista modernista *L'Avenç*. Des d'aquesta plataforma, Massó i Torrens, Casas-Carbó i el mateix Fabra difonien idees estètiques i culturals avançades i de progrés. Una d'aquestes idees va ser la de realitzar una reforma de la llengua escrita, i això els va dur a articular el que després ha estat conegut com la campanya lingüística de *L'Avenç*. La campanya anava orientada, entre altres coses, a acostar el català escrit

al català parlat.

Cent anys després, quan el ciutadà del carrer que assisteix a un curs de català per a adults s'escarrassa per aprendre una gramàtica que troba difícil i allunyada de la seva manera espontània de parlar, el fet de saber que el jove Fabra volia escurçar aquesta llunyania pot sorprendre. ¿Es va produir una involució?

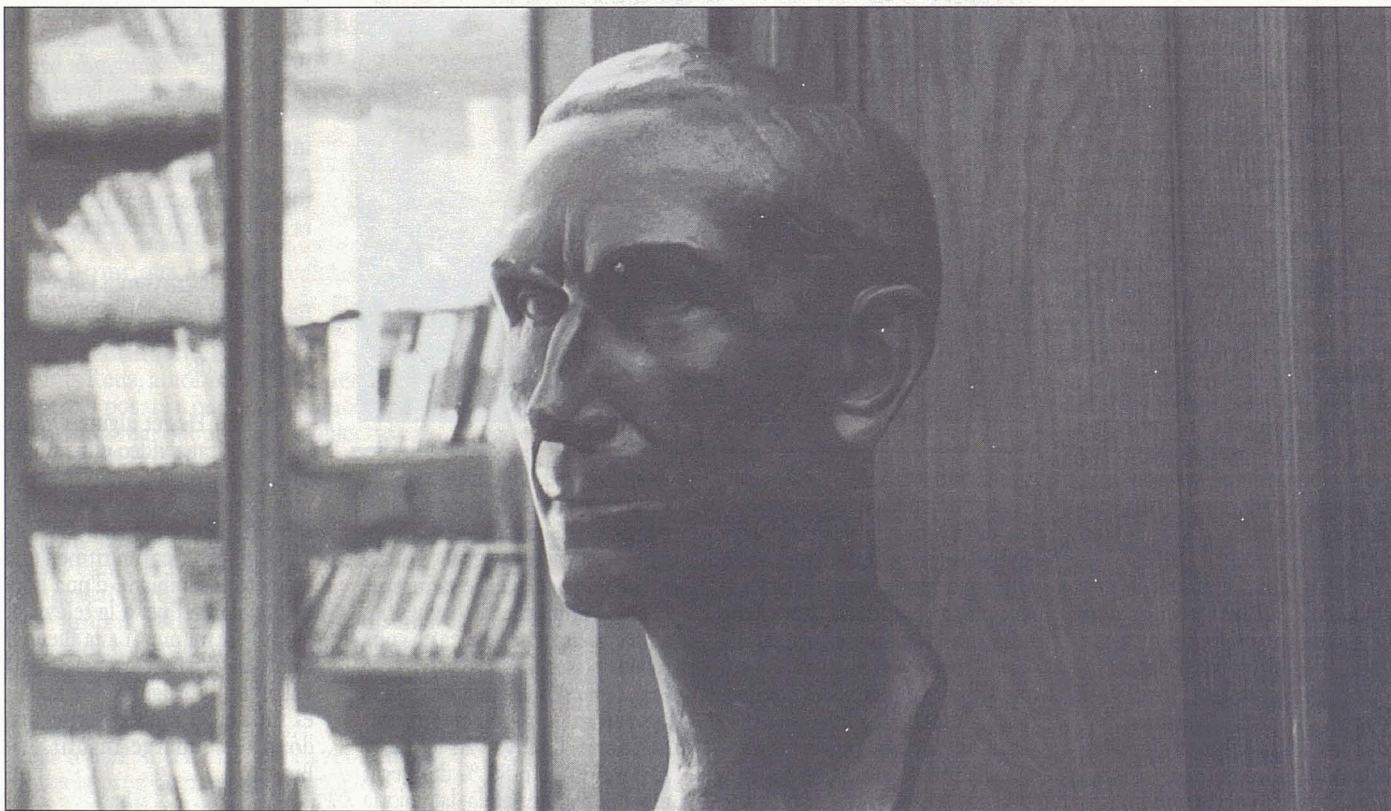
2. Fabra modernista, Fabra noucentista

La pregunta, senzilla, té una resposta que no ho és tant. Certament, Fabra va anar incor-

porant en els seus escrits gramaticals, a mesura que passaven els anys, nous punts de vista. D'una banda, el de recórrer a la llengua medieval, sobretot en sintaxi. De l'altra, el de codificar una llengua clara, ordenada i gens ambigua, que és el que els estudiosos han anomenat el *prejudici logicista* fabrià.

L'assumpció d'aquestes idees, a més, es va anar realitzant mentre el gramàtic aconseguia el favor del Poder polític, que va ser complet a partir de la publicació de les *Normes ortogràfiques* (1913). Hom podria pensar fàcilment, doncs, en l'aparició d'un Fabra *noucentista*, culturalista, ordenador, que es va imposar al jove Fabra *modernista* de *L'Avenç*, vitalista i reformador. L'oposició, però, fóra en rigor més efectista que exacta.

En realitat -i malgrat que, efectivament, Fabra va anar deixant de banda algunes propostes gramaticals més acostades a la llengua parlada-, el codificador del català modern va ser prou conseqüent al llarg de la vida amb els seus plantejaments inicials. La qüestió, doncs, s'ha de resoldre tenint en compte altres fets. Primerament, que no es pot identificar Fabra amb l'Institut d'Estudis Catalans. Fabra va cedir en algun punt a favor d'una opinió majoritària que acceptava sense compartir. Segonament, que no es pot identificar Fabra amb el fabrisme. O, almenys, amb una de les accepcions del terme *fabrisme*.

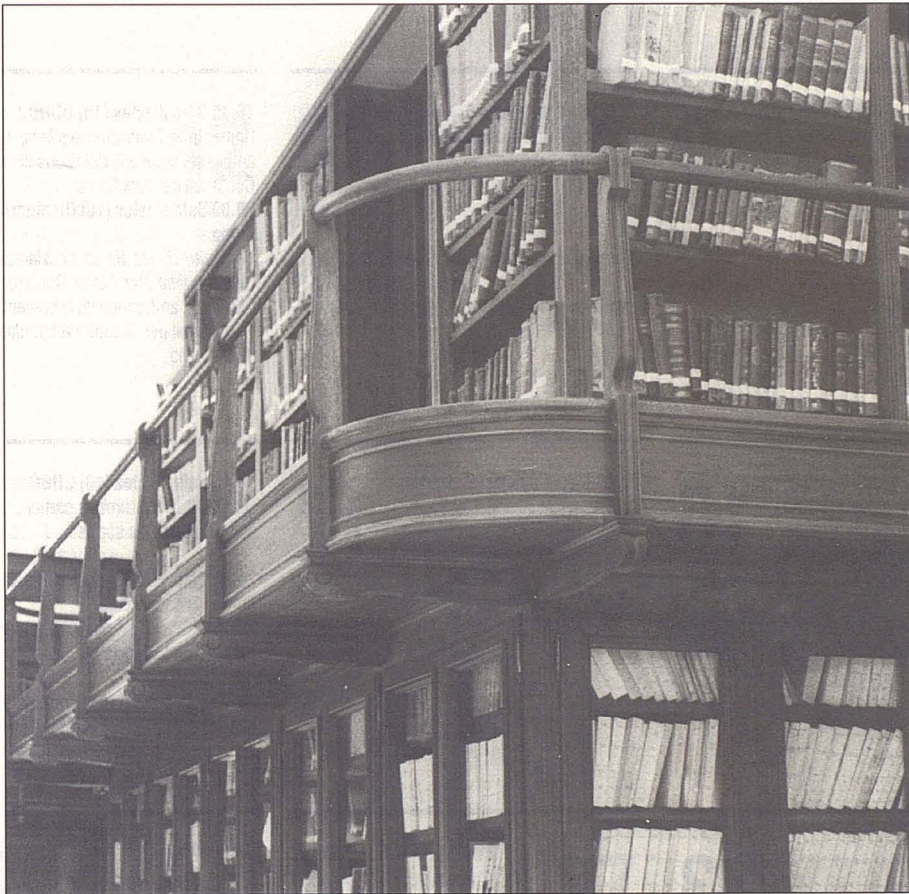

3. Fabrisme i fabrianisme

Aquest fabrisme -que, per distingir-lo d'altres fabrismes, anomenaré provisionalment *fabrianisme*- té dues manifestacions, la sociològica i la tècnica. El fabrianisme sociològic consisteix en la mitificació de la figura de Fabra. Alguns han dit que Fabra ha estat el català més important del nostre temps i s'hi refereixen

cions. Els gramàtics anteriors a Fabra -i contemporanis- també van fer esforços per fixar el català modern encara que no sempre en la mateixa línia, ni en la línia de Fabra.

La segona afirmació que cal evitar és que Fabra tenia bon gust. L'advertiment va ser formulat fa anys per Gabriel Ferrater, però no se n'ha fet gaire cas. Ni Saussure, ni Jespersen, ni Bloomfield són valorats com a bons lingüistes perquè tenien *bon gust*. L'afirmació és fora de lloc, i no és necessària per fer saber que Fabra és potser el millor gramàtic català del segle.

FOTOGRAFIA: PEP ABELLO

anomenant-lo mestre Fabra. N'han escrit hagiografies i li han fet de turiferaires.

Aquest fabrianisme sociològic, al meu parer, va tenir una justificació durant els difícils moments de la dictadura, per raons lògiques que no crec que calgui explicar. Avui s'està esvaint, però els manuals i textos de divulgació encara en conserven seqüeles. D'entre les afirmacions sobre Fabra que generalment es repeteixen i que hem d'atribuir a aquestes seqüeles, n'hi ha dues, com a mínim, que caldria evitar.

La primera és que l'il·lustre gramàtic va fer desaparèixer l'anarquia ortogràfica i gramatical que imperava en el panorama de les lletres catalanes del moment, quan cada autor -se suposa i es diu- *escrivia com volia*. En rigor, Fabra va realitzar una reforma, però no va ordenar el caos. La llengua catalana escrita de finals del XIX i començaments del XX era relativament homogènia i, en qualsevol cas, la reforma de Fabra es va anar implantant de mica en mica, com se sap, no sense abrandades oposi-

El fabrianisme tècnic -o estrictament gramatical- consisteix en l'elevació dels enunciats de Fabra a la categoria d'article de fe, i en la interpretació tan rígida i restrictiva com sigui possible d'aquests enunciats. Molts dels manuals gramaticals catalans que s'han editat en aquest segle han difós i conformat aquest fabrianisme gramatical, que té la manifestació més grollera en la qüestió ortogràfica, la més superficial i arbitrària. Alguns lectors, per exemple, referint-se a un determinat gramàtic anterior a Fabra, l'han avaluat positivament perquè tenia l'encert de proposar, com Fabra, d'escriure la conjunció copulativa amb una *i* llatina i no amb una *y* grega.

El fabrianisme gramatical i ortogràfic, sortosament, també s'esvaeix. Avui ja hi ha al país estudiosos crítics de l'obra de Fabra, que l'estan fent valorar com a estricte gramàtic, com a bon codificador -com a bon *engineer* de la llengua- i, sobretot, com a bon descriptivista. No cal fer-se fabrianista. Joan Solà, Mila Segarra -que acaba de publicar una bona sín-

El progressiu enriquiment dels plantejament fabrians, la diferència entre el pensament de Fabra i les disposicions de l'Institut d'Estudis Catalans i l'aparició i persistència del fabrianisme expliquen, d'una manera esquemàtica i parcial però penso que orientadora, per què la voluntat d'aquell jove gramàtic d'acostar la llengua escrita a la parlada ha desembocat, un segle després, en la idea popular que la gramàtica del català és difícil.

tesi biogràfica de Fabra-, Sebastià Bonet i Joaquim Rafel són alguns dels millors estudiosos actuals de Fabra. Cal esperar que el fruit de les seves recerques i propostes no sigui desatès per l'autoritat lingüística del país. Només aquesta aproximació crítica a Fabra permetrà continuar fent del català una llengua dinàmica, moderna, adequada a les necessitats comunicatives dels catalans.

4. Un desllorigador no fabrià

El progressiu enriquiment dels plantejament fabrians, la diferència entre el pensament de Fabra i les disposicions de l'Institut d'Estudis Catalans i l'aparició i persistència del fabrianisme expliquen, d'una manera esquemàtica i parcial però penso que orientadora, per què la voluntat d'aquell jove gramàtic d'acostar la llengua escrita a la parlada ha desembocat, un segle després, en la idea popular que la gramàtica del català és difícil.

Però ho expliquen, com he dit, d'una manera parcial. L'altra part, lògicament, només la pot explicar la sociolingüística: la gramàtica del català és difícil perquè el català és una llengua subordinada. No hi ha més raons.